

Tomo Vukšić

SVJETSKO VIJEĆE CRKAVA I PITANJE EUHARISTIJE ZA SJEDINJENJE KRŠĆANA

Prof. dr. sc. Tomo Vukšić

UDK: 261.8 SVJETSKO VIJEĆE CRKAVA] : 265.3

Izvorni znanstveni rad

„Limski dokument“ (BEM) Svjetskoga vijeća Crkava (1982.) bavi se sakramentima krštenja, euharistije i svetoga reda pod ekumenskim vidom. Budući da je zadaća ovoga predavanja predstaviti onaj njegov dio koji se bavi euharistijom, tako je i učinjeno u prvom dijelu. Potom je prikazan službeni odgovor Tajništva za jedinstvo kršćana (1987.) te je u dodatku donesen hrvatski prijevod „Limske liturgije“ koja je nastala istovremeno i kao posljedica spomenutoga dokumenta. BEM je nedvojbeno jedan od najvažnijih događaja u ekumenskom pokretu. Na području euharistijske teologije on može biti viđen, u sadašnjem stanju stvari, kao neka vrsta vrhunca ekumenizma konsenzusa i teološkoga slaganja. No neka teološka pitanja, kao i pitanje posljedica BEM-a i njegove konkretne primjene na crkvenom području, i dalje su jednako otvorena. S druge strane, već sam BEM je naznačio da postoje i razilaženja koja nisu nadvladana niti se u ovom času vidi način njihova rješenja. To isto ustvrdile su brojne Crkve i crkvene zajednice u svojim službenim odgovorima kojih je do 1990. godine bilo čak oko 200. To se vidi također iz reakcije Tajništva za promicanje jedinstva kršćana, koja je u sadržajnom smislu jasno postavljena između „već“ i „još ne“ jedinstva, koje zaista postoji kao stvarno ali nepotpuno. Sve to otvara neka pitanja koja zahtijevaju ozbiljno dodatno proučavanje.

Ključne riječi: Crkva, euharistija, sakrament, dijalog.

* * *

Uvod

Ovo izlaganje, kao što je vidljivo već iz naslova koji su zadali priređivači ovoga skupa, posvećeno je pitanju euharistije kroz zanimanje Svjetskoga vijeća Crkava za tu temu. Trebalo bi to uraditi s

osloncem na dokument „Krštenje, Euharistija, Sveti Red“,¹ koji je objavilo Povjerenstvo „Vjera i ustrojstvo“ Svjetskoga vijeća Crkava u Limi 1982. godine. On se pojavio s engleskim naslovom *Baptism, Eucharist, Ministry* (franc. *Baptême, Eucharistie, Ministère*) pa otuda vrlo čest običaj da se ovaj tekst naziva jednostavno BEM.

Iz rasporeda predavanja na ovom znanstvenom simpoziju, koja se oslanjaju na BEM, jasno je da se ovaj prikaz treba baviti samo onim dijelom toga dokumenta koji obrađuje temu euharistije. Stoga, na početku treba podsjetiti, kako iz metodoloških razloga a još više iz teoloških, da se temu ovog izlaganja treba smjestiti u kontekst dvaju prethodnih predavanja. To su „Prikaz 'Limskoga dokumenta“ i „Ekumensko vijeće Crkava i pitanje krštenja za sjedinjenje kršćana“, kao i predavanja koje slijedi odmah poslije njega: „Ekumensko vijeće Crkava i pitanje službi-hijerarhije za sjedinjenje kršćana“. S njima ono čini cjelinu. Dapače, već iz površnoga pogleda jasno je da su ova izlaganja i vremenski i sadržajno poredana tako da ustvari predstavljaju odraz sadržaja spomenutoga dokumenta i logičnu teološku cjelinu.

Ovo predavanje zamišljeno je u tri cjeline. Nakana je najprije predstaviti sadržaj o euharistiji koji donosi BEM. Potom odgovor Katoličke crkve na BEM koji je uslijedio jer je Tajništvo Povjerenstva „Vjera i ustrojstvo“ zamolilo sve Crkve i crkvene zajednice da se o njemu službeno izjasne. I na kraju, donesen je hrvatski prijevod teksta „Limske liturgije“ koja je prvi put slavljena upravo u Limi u povodu objavljivanja BEM.

1. Euharistija u dokumentu iz Lime

„Limski dokument“ posvećen je trostrukoj sakramentalnoj temi: krštenje, euharistija, red. To sakramentalno „trojstvo“ od iznimne je važnosti na više područja koja se izravno tiču najdelikatnijih odnosa među kršćanima te je sasvim razumljivo da je ovaj dokument

1 Dokument iz Lime nalazi se na internetskoj stranici Svjetskoga vijeća Crkava na engleskom, njemačkom, francuskom i španjolskom jeziku. Usp. www.oikumene.org. Talijanski prijevod u: *Enchiridion Oecumenicum*, 1, Bologna 1986., str. 1391-1447.

izazvao veliko zanimanje u teološkim i crkvenim krugovima.² Prije svega, samo po sebi je jasno koliko je za sve kršćane važna teologija sakramenata uopće. Zatim na ekleziološkom planu, posebice za katoličku teologiju, kriterij *elementa Ecclesiae* ključan je za crkvenost svake kršćanske zajednice, jer su upravo sakramenti krštenja, svetoga reda i euharistije ključni elementi stvarne crkvenosti. A očito je kako je to jednako važno i za druge Crkve i crkvene zajednice. I konačno, ovo su nezaobilazne teme na ekumenskom planu kao takvom, a dodatnu važnost ovom teološkom dokumentu daje činjenica što je izrađen u suradnji teologa iz različitih kršćanskih zajednica, uključujući i predstavnike Katoličke crkve koja inače nije puni član Svjetskoga vijeća Crkava.

Sakrament euharistije je tema srednjega dijela „Limskoga dokumenta“ koji joj je posvetio 33 broja. Razdijeljeni su u tri poglavlja. Najkraći je uvodni dio koji govori o ustanovi euharistije (br. 1). Nešto više prostora posvećeno je završnom dijelu koji se bavi slavljenjem euharistije (br. 27-33) i očito je poslužio kao pretpostavka za sastavljanje teksta „Limske liturgije“. Prema tome, srednji dio dokumenta, s naslovom „Značenje euharistije“, je najopsežniji a raspravlja u pet pravaca: o euharistiji kao zahvaljivanju Ocu, kao anamnesi ili spomenu na Krista, kao zazivanju Duha, kao zajedništvu vjernika te kao hrani Kraljevstva.

2 Nakon pojave BEM nastala je brojna literatura, posebice na velikim svjetskim jezicima. Usp. npr. Miguel María GARIJO-GUEMBA, *Die Eucharistie im Gespräch der Konfessionen: ein Beitrag zur Rezeption des Dokuments „Taufe, Eucharistie und Amt (Lima 1982)“*, Kevelaer 1986.; Giustino GARNEDI-PHILIPPE ROUILLARD, *Il ministero ordinato nel dialogo ecumenico: riflessioni di teologi Cattolici su documento di Lima, 1982*, Roma, 1985.; Anton Willem Joseph HOUTEPEN, *Bibliography on baptism, eucharist and ministry Lima text, 1982-1987*, Leiden, 1988.; Polycarp Chuma IBEBUIKE, *The Eucharist: the discussion on the Eucharist by the Faith and Order Commission of the World Council of Churches, Lausanne 1927-Lima 1982*, Frankfurt am Main, 1989.; Pierre BEFFA, *Bibliography on the ecumenical movement and the World Council of Churches: 1968-1995*, Geneva, 1995.; Thomas F. BEST - Dagmar HELLER, *Eucharistic Worship in Ecumenical Contexts. The Lima Liturgy-And Beyond*, Geneva, 1998.; Susan A. BLAIN, *Eucharistic Worship in Ecumenical Context*, Cleveland, 1995-1996; Michael A. FAHEY, *Catholic Perspectives on Baptism, Eucharist and Ministry*, Lanham, 1986; Békés J. GERARD, *Eucaristia e Chiesa. Ricerca dell'unità ne dialogo ecumenico*, Casale Monferrato, 1985. – Na hrvatskom jeziku usp. Ratko PERIĆ, Euharistija u dosadašnjem ekumenskom dijalogu, u: *Ekumenski dani i tjeskobe*, Mostar, 1993., str. 63-89.

1.1. Ustanova euharistije

Dokument ponajprije podsjeća da je Crkva primila euharistiju kao dar od Gospodina te podsjeća na riječi koje je zabilježio sv. Pavao: „Doista, ja od Gospodina primih što vama predadoh: Gospodin Isus one noći kad bijaše predan uze kruh, zahvalivši razlomi i reče: 'Ovo je tijelo moje - za vas. Ovo činite meni na spomen (*anamnesis*).' Tako i čašu po večeri govoreći: 'Ova čaša novi je Savez u mojoj krvi. Ovo činite kad god pijete, meni na spomen.'“ (1 Kor 11,23-25; usp. Mt 26,26-29; Mk 14,22-25; Lk 22,14-20).

Večera na kojoj je Krist sudjelovao za vrijeme svoga zemaljskoga služenja navješćujući i očitujući blizinu Kraljevstva, i nama je predao, sačuvana je, a umnažanje kruhova njezin je znak. Već za vrijeme posljednje večere, zajedništvo Kraljevstva stavljeno je u relaciju s Isusovim patnjama. Nakon svoga uskrsnuća Gospodin se očitovao svojim učenicima upravo u lomljenju kruha. Dakle, euharistija je u kontinuitetu povezana s gozbama Isusovim za vrijeme njegova zemaljskoga života i nakon uskrsnuća, koje su uvijek znak Kraljevstva. Kršćani smatraju da je euharistija predoznačena po uspomeni na izbavljenje, u Izraelovoj Pashi, oslobođenje iz zemlje ropstva, i po večeri Saveza na brdu Sinaju (Izl 24). Ona je nova pashalna večera Crkve, večera Novoga Saveza koju je Krist darovao svojim učenicima kao spomen (*anamnesis*) svoje smrti i svoga uskrsnuća, kao anticipaciju svadbene gozbe Jaganjčeve (Otk 19,9). Krist je zaredio svoje učenike da to čine njemu na spomen i da ga susreću na sakramentalnoj gozbi kao hodočasnički narod Božji, sve do njegova povratka.

Posljednja večera koju je slavio Isus bila je liturgijska večera za vrijeme koje su korištene simboličke riječi i geste. I kao posljedica toga, euharistija je sakramentalna gozba koja nam, po vidljivim znakovima, priopćava ljubav Božju u Isusu Kristu, ljubav kojom je Isus ljubio svoje, sve do kraja (Iv 13,1). Njoj su davana različita imena: Gospodnja večera, lomljenje kruha, sveta večera, sveta pričest, božanska liturgija, misa, a to slavlje je središnji čin kulta Crkve.

1.2. Značenje euharistije

1.2.1. Velika zahvala Ocu

Euharistija je u biti sakrament dara koji nam Bog daje u Kristu po snazi Duha Svetoga a kojega svaki vjernik prima kao dar spasenja po pričesti tijelom i krvlju Kristovom. Ona je *velika zahvala Ocu* za sve što je učinio u stvaranju, otkupljenju i posvećenju, za sve što sada čini u Crkvi i u svijetu usprkos grijehu ljudskih bića, za sve što će izvršiti vodeći svoje Kraljevstvo do punine. Dapače, euharistija je blagoslov (*barakah*) po kojemu Crkva izražava priznanje Bogu za sva dobročinstva.

Euharistija je velika žrtva hvale po kojoj Crkva govori u ime svega stvorenoga. Zapravo, svijet kojega je Bog pomirio sa sobom prisutan je u svakoj euharistiji: u kruhu i vinu, u osobama vjernika i molitvama koje prikazuju za sebe i za cijelo čovječanstvo. Krist ujedinjuje vjernike sa svojom osobom i njihove molitve svom posredovanju, dotle da vjernici bivaju preoblikovani i njihove molitve prihvaćene. Ta žrtva hvala nije moguća osim po Kristu, s njim i u njemu. Kruh i vino, plodovi zemlje i rada ljudi, prikazani su Ocu u vjeri i zahvaljivanju. Ustvari, euharistija objavljuje svijetu ono što se treba dogoditi: prinos i hvalospjev Stvoritelju, sveopće zajedništvo u Tijelu Kristovu, kraljevstvo pravde, ljubav i mir u Duhu Svetom.

1.2.2. Euharistija kao anamneza ili spomen na Krista

Euharistija je *spomen na Krista razapetoga i uskrsloga*, a to znači živi i učinkoviti znak njegove žrtve, podnesene jednom za sve na križu i uvijek djelatne u korist cijeloga čovječanstva. Biblijsko razumijevanje spomena, primijenjeno na euharistiju, izražava tu sadašnju učinkovitost djela Božjega kad ju narod slavi u obliku liturgije. Sve što je Krist učinio za nas i za sve stvorenje (u svome utjelovljenju, u svome stanju sluge, u svojoj službi, naučavanju, patnji, žrtvi, uskrsnuću, uzašašću i slanju Duha) prisutno je u spomenu. Omogućuje nam zajedništvo s njim. Euharistija je predokus njegova povratka i vječnoga Kraljevstva.

Spomen, gdje Krist djeluje po radosnom slavlju njegove Crkve, je dakle uprisutnjenje i anticipacija jer spomen nije samo zazivanje prošloga i njegova značenja, nego i učinkovit navještaj po Crkvi velikoga djela Božjega i njegovih obećanja.

Spomen, kao uprisutnjenje i anticipacija, ispunja se u obliku zahvale i zagovora. Navješćujući pred Bogom, u zahvali, veliko djelo otkupljenja, Crkva zagovara kod njega da bi on svim bićima iskazao dobročinstvo oslobođenja. U toj zahvali Crkva se ujedinjuje sa Sinom, svojim Velikim Svećenikom i Zagovornikom (Rim 8,34; Heb 7,25). Euharistija je sakrament jedinstvene Kristove žrtve koji je uvijek živ da bi zagovarao u našu korist. Ona je spomen svega što je Bog učinio radi spasenja svijeta. Ono što je Bog ispunio po utjelovljenju, životu, smrti, uskrsnuću i uzašašću Kristovu, to on ne ponavlja. Ti su događaji jedinstveni, oni ne mogu biti ni ponavljeni ni produljeni. Ali u euharistijskom spomenu Crkva prikazuje svoje posredovanje, u zajedništvu s Kristom našim Velikim Svećenikom.

Spomen na Krista je temelj i vrelo svake kršćanske molitve. Naša molitva se oslanja na stalan zagovor uskrsloga Krista i sjedinjena je s njegovim zagovorom. U euharistiji Krist nam daje snagu da živimo s njim, da trpimo s njim i da molimo po njemu, kao opravdani grešnici koji slobodno i radosno ispunjavaju njegovu volju. U Kristu mi se sami prikazujemo na živu i svetu žrtvu u cijelom svom svakodnevnom životu (Rim 12,1; 1 Pt 2,5). Taj kult se hrani euharistijom, po kojoj smo posvećeni i pomireni da bismo bili sluge pomirenja u svijetu. Sjedinjeni s Gospodinom i u zajedništvu sa svetima i mučenicima, mi smo obnovljeni u savezu koji je opečaćen krvlju Kristovom.

Budući da anamneza na Krista jest sadržaj naviještene Riječi kao i bit euharistijske gozbe, jedno osnažuje drugo. Kristove riječi i čini kod ustanove euharistije u srcu slavlja: euharistijska gozba je sakrament tijela i krvi Kristove, sakrament njegove stvarne prisutnosti. Isus na mnogo način ispunjava obećanje da će do kraja svijeta biti sa stvorenjima, ali način Kristove prisutnosti u euharistiji je jedinstven. Isus je nad kruhom i vinom rekao: „Ovo je moje tijelo... Ovo je moja krv...“ To što je on rekao jest istina i ispunjava se svaki put kad

se slavi euharistija. Crkva vjeruje u stvarnu, živu i djelatnu Kristovu prisutnost u euharistiji. I budući da stvarna Kristova prisutnost u euharistiji ne ovisi o vjeri pojedinaca, svi se slažu da prepoznavanje tijela i krvi Kristove zahtijeva vjeru.

Mnogo Crkava vjeruje da je živi Krist u euharistiji, pod znakovima kruha i vina, prisutan u svoj svojoj punini (*Christ vivant présent dans toute sa plénitude*). Druge pak Crkve, ispovijedajući vjeru u Kristovu stvarnu prisutnost u euharistiji, tu prisutnost ne vežu za znakove kruha i vina. Stoga će Crkve morati odlučiti da li ta razlika može koegzistirati sa složnim naukom koji je formuliran u ovom tekstu.

1.2.3. Euharistija kao zazivanje Duha

Duh Sveti čini da razapeti i uskrsli Krist jest stvarno prisutan u euharistijskoj gozbi, ispunjavajući obećanje sadržano u riječima ustanove. Očito je da je euharistija središte Kristove prisutnosti i da je obećanje sadržano u riječima ustanove fundamentalno za slavlje tako da je Otac prvi uzrok i konačno ispunjenje euharistijskoga događaja. Sin Božji postao čovjekom, po kojemu s kojim i u kojemu se događa, jest njegovo živuće središte. Duh Sveti je neizmjerana snaga ljubavi koja ga vrši i koja ga čini učinkovitim. Ova poveznica euharistijskoga slavlja s misterijem Trojedinoga Boga vidi ulogu Duha kao onoga koji posadašnjuje i oživljava Kristove povijesne riječi. Sigurna da će biti uslišana zbog Kristova obećanja u riječima ustanove, Crkva moli od Oca Duha Svetoga da on izvrši euharistijski događaj: stvarnu prisutnost razapetoga i uskrsloga Krista koji je darovao svoj život za cijelo čovječanstvo.

Zazivanje Duha, epikleza, različito je pozicionirana u liturgijskim tradicijama. No u početnoj liturgiji „euharistijske molitve“ su poznavale zazivanje Duha na zajednicu različito od zazivanja Duha na darove kruha i vina. A ako se ponovno otkrije ta koncepcija, moći ćemo – kaže dokument optimistički – nadvladati poteškoće u vezi s trenutkom posvete darova.

Po živim Kristovim riječima i snagom Duha Svetoga kruh i vino postaju sakramentalni znakovi Kristova tijela i krvi. U povijesti

Crkve bilo je različitih pokušaja da se razumije misterij Kristove stvarne prisutnosti u euharistiji. Jedni to samo tvrde i ne objašnjavaju. Drugi smatraju potrebnim naglasiti promjenu po Duhu Svetom i riječima Kristovim nakon koje nema više redovitoga kruha i vina nego postoji tijelo i krv Kristova. Treći su opet razradili neko tumačenje stvarne Kristove prisutnosti, bez nakane da oslabe značenje misterija, da bi ju zaštitili od štetnih tumačenja.

Svako euharistijsko slavlje ima „epiklektički“ karakter, što znači da ovisi o djelovanju Duha Svetoga i što je izraženo različitim izričajima u liturgijskim riječima. Crkva, kao zajednica novoga saveza, s povjerenjem zaziva Duha da ju posveti i obnovi, da ju vodi u pravdi, istini i jedinstvu, i ojača kako bi mogla ispuniti svoje poslanje u svijetu. Duh Sveti po euharistiji daruje predokus Kraljevstva Božjega: Crkva prima život novoga stvorenja i osiguranje povratka Gospodinova.

1.2.4. Crkva kao zajedništvo vjernika

Euharistijsko zajedništvo sa živim Kristom, koji hrani život Crkve, istovremeno je zajedništvo u Tijelu Kristovu koje je Crkva. Sudjelovanje na zajedničkom kruhu i kaležu jest darovani vez, koji očituje i tvori jedinstvo naroda Božjega s Kristom i svim pričesnicima, na svim mjestima i u svim vremenima. Zajednica naroda Božjega u punini se očituje u euharistiji. Euharistijska slavlja su uvijek u odnosu s cijelom Crkvom, i cijela Crkva je uključena u svakom euharistijskom slavlju. U mjeri u kojoj neka Crkva želi biti očitovanje opće Crkve, ona se mora brinuti da uredi svoj vlastiti život tako da uvažava interese i potrebe Crkava sestara.

Euharistija obuhvaća sve aspekte života. Ona je čin kojim se zahvaljuje i prikazuje u ime cijeloga svijeta. Slavlje pretpostavlja pomirenje i sudioništvo sa svima, koje se smatra braćom i sestrama jedine obitelji Božje s normalnim međusobnim odnosima (Mt 5,23ss; 1 Kor 10,16ss; 1 Kor 11,20-22; Gal 3,28). Svi oblici nepravdi, rasizma, razdvajanja i nedostatka slobode radikalno su odbačeni kad se sudjeluje na tijelu i krvi Kristovoj.

Po euharistiji milost Božja, koja sve obnavlja, prožima i obnavlja ljudsku osobu i njezino dostojanstvo. Euharistija tako uključuje vjernika u središnji događaj povijesti svijeta. Kao sudionici u euharistiji mi se pokazujemo nedosljednima ako aktivno ne sudjelujemo u stalnoj obnovi stanja svijeta i ljudskih uvjeta. Euharistija nam pokazuje da je naše ponašanje nekonzistentno u vidu pomiriteljske prisutnosti Božje u ljudskoj povijesti u mjeri u kojoj postoje nepravedni odnosi svih vrsta u našem društvu, brojne podjele, interesi materijalne i političke moći i neopravdana konfesionalna suprotstavljanja u krilu Tijela Kristova.

Solidarnost unutar Tijela Kristova, koja se očituje po euharistijskom zajedništvu, i odgovornost kršćana jednih za druge, i za svijet, na poseban način se očituju u liturgiji: uzajamno oprostjenje grijeha, znak mira, molitva za sve, zajedničko jelo i piće, nošenje pričesti bolesnima i zatvorenima ili slavljenje euharistije s njima. Svi ti znakovi bratske ljubavi u euharistiji su povezani s vlastitim svjedočenjem Krista sluge te su i kršćani dionici toga njegovog „biti sluga“. Euharistija je bliza konkretnim uvjetima čovjekova života. U ranoj Crkvi su đakoni i đakonise bili posebno odgovorni za vršenje toga aspekta euharistije. Vršenje te službe između oltara i ljudske bijede konkretno izražava osloboditeljsku Kristovu prisutnost u svijetu.

1.2.5. Euharistija kao gozba Kraljevstva

Euharistija otvara pogled na Kraljevstvo Božje, obećano kao konačna obnova stvorenja, i njegov je predokus. Znakovi te obnove prisutni su posvuda u svijetu gdje se očituje milost Božja i gdje ljudi rade za pravdu, ljubav i mir. Euharistija je slavlje kojim Crkva zahvaljuje za te znakove. Slavi i u radosti anticipira dolazak Kristova kraljevstva (1 Kor 11,26; Mt 26,29).

Svijet, komu je obećana obnova, prisutan je u svakom euharistijskom slavlju. Prisutan je u zahvaljivanju Ocu gdje Crkva govori u ime cijeloga stvorenja; svijet je prisutan u spomenu na Krista gdje se Crkva sjedinjuje sa svojim Velikim Svećenikom i zagovornikom,

u molitvi za cijelo čovječanstvo. Svijet je prisutan u času zazivanja dara Duha gdje Crkve žudi za posvećenjem i novim stvaranjem.

Pomireni u euharistiji, članovi Tijela Kristova pozvani su da budu sluge pomirenja među ljudima i ženama i svjedoci radosti čiji je izvor uskrsnuće. Kao što je Isus išao u susret carinicima i grešnicima i sudjelovao na njihovim gozbama za vrijeme zemaljskoga ministrija, tako su i kršćani u euharistiji pozvani da budu solidarni s odbačenima i da postanu znakovi ljubavi Kristove koja je živjela i žrtvovana za sve i koja se sada daruje u euharistiji.

Slavlje euharistije jest trenutak gdje Crkva sudjeluje na poslanju Boga u svijetu. To sudjelovanje svakodnevno se očituje naviještanjem Evanđelja, služenjem bližnjemu i prisutnošću vjernika u svijetu. Kao posvemašnji dar Boga, euharistija nudi novu stvarnost koja obnavlja život kršćana da bi bili slika Kristova i postali njegovi učinkoviti svjedoci. Euharistija je također dragocjena hrana za misionare, kruh i vino hodočasnika u vidu njihova apostolskoga pohoda u svijetu.

Euharistijska zajednica se hrani mogućnošću da može riječima i djelima ispovijedati da je Isus Krist Gospodin koji je darovao svoj život za spas svijeta. Da bi postao jedan narod oko jedine gozbe, euharistijski sastanak mora voditi brigu i oko skupljanja onih koji su s onu stranu njegovih vidljivih granica jer je Krist onaj koji je na svoju gozbu pozvao sve za koje je umro. Činjenica da se kršćani ne mogu okupiti u punom zajedništvu oko istoga stola, da bi jeli isti kruh i pili iz istoga kaleža, predstavlja slabost njihova pojedinačnoga i zajedničkoga misionarskog svjedočenja.

1.3. Slavlje euharistije

Euharistijska liturgija, prema BEM, je bitno jedna cjelina, a povijesno ima sljedeće elemente koji mogu biti predstavljeni nekim redom i nemaju jednaku važnost:

- pjevanje hvalospjeva
- čin pokajanja
- očitovanje oprosta
- navještaj Riječi Božje, na razne načine

- ispovijedanje vjere (credo)
- molitva za cijelu Crkvu i za svijet
- priprava kruha i vina
- zahvala Ocu za čudesa
- stvaranja, otkupljenja i posvećenja (podrijetlo toga je *barakah* iz židovske tradicije)
- Kristove riječi ustanove sakramenta, prema novozavjetnoj tradiciji
- anamneza ili spomen velikih djela otkupljenja: Kristova muka, smrt, uskrsnuće, uzašašće i Pedesetnica koja je dovela do postojanja Crkve
- Zaziv Duha Svetoga na zajednicu i na čestice kruha i vina (epikleza, bilo prije riječi ustanove, bilo nakon spomena, ili i jedna i druga, ili neki drugi zaziv Duha Svetoga koji prikladno izražava "epiklektični" karakter euharistije)
- posveta vjernika Bogu
- pozivanje na zajednicu svetih
- molitva za dolazak Gospodinov i konačno očitovanje njegova Kraljevstva
- amen cijele zajednice
- gospodnja molitva
- znak pomirenja i mira
- lomljenje kruha
- jesti i piti u zajedništvu s Kristom i svakim članom Crkve
- završni hvalospjev
- blagoslov i misijski otpust

Najbolji put prema jedinstvu u euharistijskom slavlju i pričesti je obnova same euharistije u raznim Crkvama, kako na planu naučavanja tako na planu liturgije. Crkve bi trebale nanovo ispitati svoje liturgije u svjetlu rastućega euharistijskog slaganja. Pokret liturgijske obnove približio je Crkve u njihovu načinu slavljenja euharistije. Istovremeno, određena liturgijska razlika, spojiva s našom euharistijskom vjerom, priznata je kao zdrava stvarnost koja obogaćuje.

Potvrda jedne zajedničke vjere glede euharistije ne uključuje jedno-obličnost u liturgiji i praksi.

U kratkom komentaru, koji slijedi, nakon iznesenih misli kaže se da je Crkva uvijek pridavala veliku važnost stalnoj uporabi kruha i vina koje je Krist koristio na posljednjoj večeri. No danas, u nekim dijelovima svijeta gdje nije lako doći do kruha i vina, ponekad se traži da se upotrebljava lokalna hrana i piće kako bi se euharistiju lakše ukorijenilo u život svakodnevice. Stoga će biti potreban dodatan studij da se zna koji su aspekti svete Večere nezamjenjivi sa stanovišta Isusove ustanove a koji aspekti mogu ovisiti o nadležnosti i odlukama Crkve.

U euharistijskom slavlju Krist okuplja, poučava i hrani Crkvu. Krist je onaj koji poziva na gozbu i predsjedava joj. On je pastir koji predvodi narod Božji, prorok koji naviješta riječ Božju, svećenik koji slavi misterij Božji. U najvećem dijelu Crkava to predsjedanje je naznačeno u zaređenom ministru. Onaj koji predsjedava euharistiji u ime Kristovo pokazuje da okupljena zajednica nije vlasnica čina koje on vrši, da ona nije gospodarica euharistije: ona nju prima kao živi Kristov dar u Crkvi. Služitelj euharistije je poslanik koji predstavlja Božju inicijativu i izražava vezu lokalne zajednice s drugim zajednicama opće Crkve.

Kršćanska vjera se produbljuje u euharistijskom slavlju. Dapače, euharistija mora biti često slavljena. Bez obzira na razlike u teologiji, liturgiji i praksi, sve je povezano s učestalošću euharistijskoga slavlja. A budući da euharistija slavi Kristovo uskrsnuće, bit će normalno da ju se slavi najmanje nedjeljom. I budući da je ona nova sakramentalna večera naroda Božjega, treba ohrabrivati sve kršćane da često primaju pričest.

Neke Crkve insistiraju na trajanju Kristove prisutnosti u posvećenim prilikama euharistije. Druge stavljaju veći naglasak na sam čin slavlja i konzumiranje prilika u pričesti. Način tretiranja prilika zahtijeva posebnu pozornost. U onome što se tiče čuvanja elemenata, svaka Crkva trebala bi poštovati praksu i pobožnost drugih. A budući da postoji razlika među Crkvama, i vodeći računa o sadašnjem sve većem skladu, korisno je predložiti: da se, s jedne

strane podsjeća, kako u katehezi tako u propovijedanju, da je prvotna nakana čuvanja čestica njihovo dijeljenje bolesnicima i odsutnima i, s druge, da je najbolji način iskazivanja poštovanja elementima, koji su korišteni u euharistijskom slavlju, njihovo konzumiranje, bez isključivanja njihove uporabe za pričest bolesnika.

Rastuće uzajamno razumijevanje, izraženo u ovom dokumentu, kaže BEM na kraju, može omogućiti nekim Crkvama da u većoj mjeri postignu međusobno euharistijsko zajedništvo i da približe dan kada će se narod Kristov vidljivo okupiti oko stola Gospodnjega.

2. Reakcije na „Limski dokument“

„Limski dokument“ nastao je kao rezultat biblijskih i patrističkih studija, liturgijske obnove, potrebe zajedničkoga kršćanskog svjedočenja, bratskoga ekumenskog zajedništva što nadilazi konfesionalne granice a stare razlike viđene su u novom svjetlu. Rodio se kao plod dugogodišnjega rada teologa iz različitih Crkava i crkvenih zajednica koje su članice Svjetskoga vijeća Crkava, odnosno Povjerenstva „Vjera i ustrojstvo“. Među njima su bili i teolozi iz kršćanskih zajednica koje nisu punopravni članovi ovih organizacija, kao što je Katolička crkva čiji su teolozi također sudjelovali u izradi ovoga dokumenta.

Nakon što „Limski dokument“ predstavljen, poslan je svim Crkvama i crkvenim zajednicama sa zamolbom da omoguće kako bi ovaj tekst na najširem planu bio dostupan vjernicima radi usvajanja u duhovnom procesu. Istovremeno, u dodatku su priložene posebne sugestije o uporabi teksta u kultu, svjedočenju i razmišljanju Crkava. „Vjera i ustrojstvo“ je pozvala sve Crkve također da pripreme svaka svoj službeni odgovor na ovaj tekst, i to na najvišoj razini svoga autoriteta, bilo sabora, bilo konferencije, bilo skupštine ili druge ustanove. Sve to pod vidom: koliko Crkva može u tekstu prepoznati svoju vjeru kroz stoljeća; posljedice koje Crkva može izvući iz teksta za odnose i dijalog s drugim Crkvama a posebice s Crkvama koje tekst prepoznaju kao izraz apostolske vjere; naznake koje Crkva može primiti od ovoga teksta u onome što se tiče njezina života i njezina

svjedočenja na području kulta, odgoja, etike i duhovnosti; sugestije koje Crkva može imati za nastavak rada „Vjere i ustrojstva“, u onome što se tiče odnosa ovoga teksta o krštenju, euharistiji i redu i njezine nakane da ubuduće istražuje o zajedničkom očitovanju apostolske vjere danas.

Na kraju popratnoga teksta, koji su potpisali Nikos Nissiotis, moderator Povjerenstva „Vjera i ustrojstvo“, i William H. Lazareth, ravnatelj Tajništva istoga povjerenstva, kaže se da svi odgovori trebaju biti poslani do 31. prosinca 1984. Tajništvu „Vjere i ustrojstva“ čija je nakana, do sljedeće svjetske konferencije „Vjere i ustrojstva“, usporediti sve primljene službene odgovore, objaviti rezultate i analizirati ekumenske utjecaje za Crkve. Na poziv Povjerenstva „Vjera i ustrojstvo“ stigli su mnogi odgovori koji su objavljeni.³ A budući da njih, naravno, nije moguće ovdje predstaviti, zadržat ćemo se samo na katoličkom službenom odgovoru.

2.1. *Odgovor Katoličke Crkve*

Tajništvo za promicanje jedinstva kršćana odgovorilo je 21. srpnja 1987. vrlo dugim studioznim dokumentom s naslovom „Baptism, Eucharistic and Ministry, Faith & Order Paper n° 111 (BEM), A catholic response“.⁴ Budući da je na prethodnim stranicama, u skladu sa zadanom temom, bio predstavljen samo onaj dio BEM koji se odnosi na euharistiju, naravno da će u nastavku biti izostavljeno sve iz ovoga rimskog dokumenta što nije u vezi s istim sadržajem.

Prije svega Rim je BEM ocijenio kao najznakovitiju činjenicu ekumenskoga pokreta tih godina uopće. U svome odgovoru Tajništvo za promicanje jedinstva kršćana kaže kako se radi o velikom koraku naprijed na putu jedinstva među Crkvama uz uvjet da sve one prihvate ovaj dokument. Tekst je ocijenjen vrlo pozitivnim iako su naznačene mnoge točke za koje katolička teologija traži da Povjerenstvo „Vjera i ustrojstvo“ nastavi studijsko produbljivanje. No

3 Usp. Max THURIAN, *Churches respond to BEM. Official Responses to the „Baptism, Eucharist and Ministry“* Tekst, I-VI, Genf, 1986-1988.

4 Usp. engleska i talijanska verzija dokumenta u: *Enchiridion Vaticanum*, X, Bologna 1989., str. 1306-1409, a na talijanskom objavljen je prethodno u: *Regno documenti* 32/1987., str. 111-124.

bez obzira na to, BEM predstavlja napredak prema doktrinarnom slaganju o proučavanim sakramentima.

Katolički odgovor pripremljen je tako da se najprije tražio savjet od biskupskih konferencija po svijetu. Zatim su sveučilišta i teološka udruženja analizirale odgovore biskupskih konferencija te je grupa teologa savjetnika sastavila prvi nacrt. Na kraju je, u suradnji s Kongregacijom za nauk vjere, uslijedilo sastavljanje konačnoga dokumenta koji je u kolovozu 1987. poslan Povjerenstvu „Vjera i ustrojstvo“.

2.1.1. Opće vrednovanje BEM

Tajništvo za promicanje jedinstva kršćana naglašava da katolici u tekstu BEM o euharistiji mogu naći mnoge aspekte koji odgovaraju shvaćanju i praksi apostolske vjere, odnosno vjeri Crkve kroz stoljeća, kako se izrazio BEM. Ipak rimski odgovor naglašava kako na poseban način cijeni sljedeće:

- a) BEM koristi Sveto pismo i Tradiciju kao izvore za tumačenje značenja euharistije a važna uporišta su mu klasične liturgije i patristički tekstovi.
- b) Euharistija je promatrana kao dio sadržaja vjere. Prisutna je snažna kristološka dimenzija, prepoznajući na razne načine misterij euharistije u stvarnoj prisutnosti uskrsloga Krista i u njegovoj žrtvi na križu.
- c) Struktura i poredak temeljnih aspekata koje dokument slijedi, i njihov međusobni odnos, slaže se s katoličkim naukom, posebice u sljedećem:
 - Predstavljanje euharistijskoga misterija slijedi način klasičnih liturgija, s euharistijskom teologijom koja se vrlo približava sadržaju tradicionalne molitve i simboličnim akcijama istih liturgija. Tekst se poziva na patrističke izvore da bi dodatno objasnio euharistijski misterij.
 - Vrlo snažno je naglašena trinitarna dimenzija. Presveto Trojstvo je postavljeno kao izvor i svrha euharistije.
 - Objasnjenje akcije Crkve u euharistijskoj molitvi uključuje temeljne elemente koje zahtijeva i katoličko naučavanje:

zahvala Ocu, spomen ustanove euharistije i žrtve na križu, molitva u jedinstvu s Kristom za svijet, zaziv dolaska Duha Svetoga na kruh i vino i na zajednicu da bi kruh i vino postali tijelo i krv Kristovi i da bi se zajednica posvetila, gozba novoga saveza.

- d) Postoji snažan eshatološki naglasak. Euharistija je viđena kao anticipacija Kristove parusije i konačnoga Kraljevstva, koja je darovana po Duhu Svetom. Otvara se na viziji Kraljevstva i na obnovi svijeta.
- e) Euharistija je prikazana kao središnji čin kulta Crkve te upravo stoga tekst preporučuje njezino često slavljenje.
- f) Tekst sadrži važne ekleziološke dimenzije i posljedice za misi-ju.

2.1.2. Komentari pojedinih aspekata

U dijelu s naslovom „Posebni komentari“ Tajništvo se bavi temom ustanove euharistije, njezinim značenjem i slavljenjem euharistije, ali samo u mjeri u kojoj je smatralo potrebnim odgovoriti glede tih tema istim redom kako ih je predstavio BEM.

2.1.2.1. Ustanova euharistije

Ponajprije, što se tiče nauka *o ustanovi euharistije*, koji donosi BEM, Tajništvo za jedinstvo kršćana veli da sve to naučava i Katolička crkva: temelj ustanove je u životu i smrti Isusa iz Nazareta i vezana je uz Kristovo uskrsnuće, odnosno uz spasenjski Kristov misterij u Crkvi danas; uskrsli Krist, snagom svoje prisutnosti, njegovih riječi ustanove i snage Duha Svetoga, je gost i hrana Crkve. Tekst povezuje posljednju večeru i euharistiju koju opisuje kao „dar Gospodinov“, „sakramentalnu gozbu“. Krist ju je dao Crkvi kao sredstvo „da ga se sjeća i da ga susretne“ te je sakramentalna gozba koja nam „po vidljivim znakovima priopćava ljubav Božju u Isusu Kristu“.

2.1.2.2. Značenje euharistije

U dijelu koji se bavi *značenjem euharistije* Tajništvo smatra da bi, kad se govori o stvarnoj Kristovoj prisutnosti i daru koji ona označava, a koji se identificira sa „spasenjem“, trebalo koristiti biblijski rječnik koji ne ostavlja prostor dvosmislenosti i koji govori o sudjelovanju na tijelu i krvi Kristovoj (usp. 1 Kor 10,16; Iv 6,52-56).

Veza između euharistije i oprosta grijeha temelji se na Mt 26,28: „Ovo je krv moja, krv saveza koja se za mnoge prolijeva na otpuštenje grijeha.“ No, to opraštanje grijeha predodređeno je prethodnim stanjem pomirenosti sa Crkvom što govori o potrebi prethodnoga pomirenja grešnika (usp. 1 Kor 11,28: „Neka se dakle svatko ispita pa tada od kruha jede i iz čaše pije.“) To pak znači da bi se prethodno pomirenje trebalo zbiti po sakramentu pokore.

Govor o „euharistiji kao zahvaljivanju Ocu“ odražava širinu i dubinu iz euharistijske molitve ali bez obzira kakvu vezu može imati s oblikom židovske molitve *barakah*, euharistijska molitva je jedinstvena i dobro se izražava riječju *euharistija*.

Zahvaljivanje Crkve temelji se na jedinom vrhovnom svećeniku, Kristu. A budući da je euharistija prije svega Kristova zahvala Ocu, darom svoga tijela i svoje krvi za oprostjenje grijeha i spas svijeta, trebalo bi da je jasnije izražen odnos između akcije Crkve i Kristove akcije tvrdnjom da Crkva prima zahvalu od Krista u euharistiji i da joj se pridružuje, kao Kristova zaručnica, da zahvali za sva Božja dobročinstva.

Tamo gdje se govori o kruhu i vinu, plodovima zemlje, kao mjestu prisutnosti svijeta u euharistiji, trebalo bi jasno kazati da su darovi kruha i vina, vidljivi izraz onoga što se slavi ovdje i sada, sakramentalni znakovi Kristove prisutnosti. Tajništvo smatra da je euharistija kao anamneza i spomen na Krista dobro predstavljena jer euharistija nije obično evociranje jednoga prošlog događaja već anamneza izražava ideju učinkovite, djelatne prisutnosti žrtve na križu u i po euharistijskom slavlju za dobro cijeloga svijeta. Prihvatljiva je također analogija između slavlja spomena Izraelova i euharistije, s tim da se vodi računa o razlikama.

Veza između žrtve na križu i euharistije također odgovara katoličkom shvaćanju. Sadašnja učinkovitost žrtve na križu u euharistiji temelji se na prisutnosti uskrsloga Gospodina kojega se ne može odvojiti od njegova djela spasenja. U prvi plan je stavljen tradicionalni nauk da je Krist, gost na gozbi, dar iste gozbe te povezana euharistija i ekonomija spasenja.

Ekleziološka dimenzija euharistijskoga nauka izražena je u teologiji posredovanja te i ona odgovara načinu na koji ju razumije Katolička crkva. Euharistija sažima kretanje Crkve u Kristu prema Ocu. Njezina zahvala i posredovanje uključeni su u Kristovo posredovanje što odgovara katoličkom nauku koji izražava vjeru da je euharistija dar Ocu, prikazan od cijeloga Krista – i glave i tijela, u snazi Duha Svetoga. Ipak pojam posredovanja korišten je tako da bi mogao biti nedostatan za objašnjenje katoličkoga shvaćanja žrtvene naravi euharistije. Istina je da događaji iz Kristova života ne mogu biti ponovljeni ili produljeni, ali budući da je vrhovni svećenik razapeti i uskrsnuli Gospodin, može se reći da je njegov dar samoga sebe na križu postao vječan. Njegovo proslavljeno tijelo jest Gospodinovo tijelo koje je prikazano jednom zauvijek. Upravo zato ne izgleda da odgovara stvarnosti Kristove žrtve opis Kristova spasenjskoga djela samo izrazom jednostavnoga posredovanja. Analogno tomu, opis djelovanja Crkve u euharistiji kao zahvali i posredovanju treba biti dopunjen povezivanjem s darom samih sebe, koji sudionici na euharistiji prikazuju, u jedinstvu s Kristovim vječnim „darom samoga sebe“. Odnosno, za katolike nije dovoljno da Krist bude tumačen samo kao posrednik već bi bilo dobro da se više vodilo računa o Kristu kao posvetitelju.

Tajništvo smatra da je odnos između propovijedanja Riječi i euharistijskoga slavlja ispravno predstavljen jer se ne miješa te svijete stvarnosti ali istovremeno se naglašava intimna povezanost među njima. Rimskom dokumentu vrlo je drag način na koji je obrađena Kristova stvarna prisutnost. Zadovoljava zahtjeve katoličke vjere i zazivanje Duha Svetoga ako se teologiju epikleze tumači u skladu s patrističkim naukom. Na to se jedino dodaje da katolička tradicija i praksa naglašavaju važnost riječi ustanove unutar euharistijskoga

slavlja. Zato se kaže da je podsjećanje na „Kristove riječi i geste u ustanovi euharistije“ u skladu s autentičnim naukom.

Zadovoljavajuća je i tvrdnja da činjenica i način jedinstvene Kristove prisutnosti ne ovisi o vjeri pojedinca. Ali katolička vjera dovodi u užu vezu žrtveni karakter euharistije sakramentu tijela i krvi negoli se to nalazi u BEM. Naime, Isus nije kazao jednostavno „Ovo je moje tijelo... Ovo je moja krv...“ nego je dodao: „... tijelo, predano za vas; ... krv prolivena za vas.“ Krist je samoga sebe na sakramentalan način predao Ocu u euharistiji, u žrtvi koja aktualizira otkupljenje čovječanstva. Ako on sebe predaje kao sredstvo sakramentalnoga zajedništva s vjernicima, to čini da bi njima omogućio da se pridruže predanjem samih sebe Ocu. Zato tekstu BEM zamjera što ne kaže bez dvosmislenosti da je euharistija u samoj sebi stvarna žrtva, spomen Kristove žrtve na križu.

Podsjećajući kako BEM razlikuje Crkve koje vjeruju u pretvorbu elemenata od onih koje Kristovu prisutnost ne povezuju na precizan način uz prilike kruha i vina, te pitanje da li bi ta razlika mogla koegzistirati zajedno sa slaganjem koje je izraženo u tekstu, Tajništvo naglašava kako prihvaća slaganje koje je postignuto. Međutim, veli kako mora precizirati da je za katolički nauk pretvorba prilika kruha i vina stvar vjere i otvorena je samo mogućim novim teološkim objašnjenjima o „kako“ unutrašnje promjene. Sadržaj pojma „pretvorba“ morao bi biti izražen nedvosmisleno. Za katolike je to središnji misterij vjere i ne mogu prihvatiti nejasne izraze. Stoga izgleda da razlike, koje su ovdje objašnjene, ne mogu koegzistirati te je o tome potreban daljnji rad.

Naglašavajući pneumatološki element o euharistiji kao zazivanja Duha Svetoga, do izraza je došao odnos između euharistijskoga misterija i trojedinoga Boga što je u skladu s katoličkim naukom. BEM tvrdi da kruh i vino, po Kristovim riječima i snagom Duha Svetoga, postaju sakramentalni znakovi tijela i krvi Kristove, što je posvema u skladu s katoličkim naučavanjem. No taj nauk da oni postaju sakramentalni znakovi vezan je uz unutrašnju promjenu koja se događa, po kojoj se ostvaruje jedinstvo između naznačavajuće stvarnosti i naznačavane stvarnosti. Iako je BEM otvoren promjeni

značenja darova, ta promjena ne ide dalje od vanjske povezanosti naznačavajuće stvarnosti i naznačavane stvarnosti, a to bi bilo nedovoljno. A kako je ta materija povezana s važnim pitanjem stvarne prisutnosti, potrebna su dodana objašnjenja u skladu s katoličkim viđenjem.

Predstavljanje euharistije kao zajedništva vjernika otvara nov važan ekleziološki argument jer se, uz euharistijsko zajedništvo s Kristom, istovremeno događa i zajedništvo s njegovim tijelom koje je Crkva što je pretpostavka za poziv na priznanje u nadvladavanje podjela unutar same Crkve i u svijetu. A na tvrdnju BEM da je katolicitet euharistije ugrožen ako je pravo vjernika i njihovih službenika da sudjeluju i predsjedaju euharistiji dovedeno u pitanje od onih koji predsjedaju drugim euharistijskim skupštinama, Tajništvo veli da katolicitet euharistije nije nešto različito od katoliciteta Crkve, katolicitet podrazumijeva otvorenost, ali uz uvjet da se posvema prihvaća Kristov misterij spasenja i njegove posljedice.

Kada BEM tumači euharistiju kao gozbu Kraljevstva, izražava dragocjeno razumijevanje povezanosti krštenja i euharistije. Po krštenju netko je opravdan, pritjelovljen Kristu i usmjeren prema euharistiji koja predstavlja Kristov misterij spasenja pod aspektom sudjelovanja na eshatološkoj gozbi radosti Krista i njegovih svetaca u Kraljevstvu, u slavi Oca. Isto tako, slaže se s katoličkom vjerom tvrdnja da eshatološka dimenzija euharistije utemeljuje misijsko poslanje Crkve i dio je nauka o vezi euharistije i života. Kršćanska etika ima sakramentalan temelj. Po euharistiji Crkva ne samo da prima svoje ime (Tijelo Kristovo), nego i svoje poslanje da naviješta poruku Kristova spasenja svijetu.

2.1.2.3. Slavlje euharistije

U trećem dijelu, posvećenom *slavlju euharistije*, Tajništvo smatra da BEM na prikladan način donosi elemente tradicionalnoga liturgijskog slavlja euharistije. Popis elemenata sadrži „lex orandi“ koji se može složiti s „lex credendi“ Crkve. Međutim, postoje neke rezerve ili problemi sa stanovišta katoličkoga nauka. Na prvome mjestu, umjesto termina „očitovanje oprosta“ Tajništvo bi više

voljelo da je moglo naći izraz koji bi preciznije naznačio element stvarnog oprosta grijeha u životu kršćanina. Zatim, važna je izjava o nakani Crkve da prinosi Kristovu žrtvu ali, budući da je ona u popisu sadržana u anamnezi ili spomenu, ta bi vjera trebala biti jasnije izražena. Treće, izraz „jesti i piti u zajedništvu s Kristom i sa svakim članom Crkve“ je slab jer ne izražava dovoljno razliku između sakramentalnoga sudjelovanja na tijelu i krvi Kristovoj i zajedništva s Kristom po zajedništvu s onima koji su u Kristu.

Problem promjenljivih i nepromjenljivih aspekata euharistijskoga slavlja predstavljen je u vezi s odgovornošću Crkve. To jest Crkva, a ne pojedinac, posjeduje sigurnost asistencije Duha u ovoj materiji. Dobro je predstavljeno i djelovanje Krista u euharistiji. No pitanje predsjedatelja euharistije moglo je biti bolje obrađeno u tekstu o službama. Katolički je stav da onaj koji predsjedava mora biti svećenik zaređen u apostolskom nasljedstvu.

BEM je uveo razliku između Crkava koje insistiraju da se Kristova prisutnost u posvećenim prilikama nastavlja nakon slavlja i drugih koje stavljaju glavni naglasak na sam čin slavlja i na konzumiranje elemenata u pričesti. Katolička crkva se slaže s prvim stanovištem, ali i s drugim u onome što je pozitivno rečeno. No ne može se složiti s onima koji niječu nastavak stvarne prisutnosti i nakon slavlja. Tajništvo se pita potom, ako netko niječe stvarnu prisutnost nakon slavlja, kakve su posljedice za razumijevanje stvarne prisutnosti i za stranost pretvorbe? Osim toga, bilo bi korisno produbiti sakramentalnu ekleziologiju i ekleziološke temelje klasične prakse čuvanja posvećenih prilika. A na tvrdnju BEM da je najbolji način iskazivanja poštovanja euharistijskim prilikama „njihovo konzumiranje, bez isključivanja njihove uporabe za pričest bolesnika“, Tajništvo dodaje da su različiti oblici euharistijske adoracije, ako su ispravno predstavljeni, također zakonit i hvalevrijedan način shvaćanja stalne prisutnosti Kristove u euharistiji.

Tajništvo zatim konstatira da postoje različita stanovišta Crkava i crkvenih zajednica glede sudjelovanja u euharistiji. A što se tiče euharistijskoga zajedništva, o kojemu BEM razmišlja na kraju teksta o euharistiji, Tajništvo smatra da to pitanje ima ekleziološku

dimenziju i ne može biti riješeno odvojeno od shvaćanja misterija i misterija Crkve. Za katolike, euharistijsko zajedništvo je izraz jedinstva u ispovijedanju vjere što predstavlja središte crkvenoga zajedništva. I jer euharistijsko slavlje samo po sebi jest prava narav ispovijedanja vjere Crkve, za Katoličku crkvu nije moguće da ona bude očitovana unutar općega euharistijskog zajedništva. Zato, zaključuje Tajništvo, „mi se ne možemo složiti s ovim shvaćanjem euharistije, ako se posvema ne slažemo s ovom vjerom“.

Na završetku svoga odgovora na BEM Tajništvo veli da je u tekstu o euharistiji pronašlo mnogo elemenata s kojima se katolici slažu i da je naznačilo područja za koja smatra da trebaju biti dodatno proučavana, kao što smatra potrebnim da se nastavi posao Povjerenstva „Vjera i ustrojstvo“.

3. Limska euharistijska liturgija

Liturgija iz Lime⁵ je euharistijska služba (Svete večere) koja je zamišljena i sastavljena da, u liturgijskom obliku koji je moguć, izražava eklesiološko slaganje o euharistiji koje je ostvareno u tekstu „Krštenje, Euharistija, Sveti Red“. Ova liturgija dobila je ime po tome što je prvi put bila slavljena za vrijeme plenarnoga zasjedanja Povjerenstva „Vjera i ustrojstvo“ u Limi, u Peruu, 15. siječnja 1982. To jest na zasjedanju koje je odobrilo BEM te odlučilo poslati ga kršćanskim zajednicama radi dobivanja njihovih službenih reakcija na taj dokument. Slavljena je potom iste godine za vrijeme održavanja Centralnoga komiteta Svjetskoga vijeća Crkava 28. srpnja 1982. u kapelici Ekumenskoga centra u Ženevi.

Liturgija iz Lime korištena je i kasnije više puta na svjetskim ekumenskim skupovima, npr. na skupovima Svjetskoga vijeća Crkava u Vancouveru 1983. i Canberri 1991. godine, a i na nekim lokalnim ekumenskim okupljanjima. Međutim, za razliku od BEM, Povjerenstvo „Vjera i ustrojstvo“ nije nikada službeno usvojilo Liturgiju iz Lime. Ona ustvari stoga nema drugi „autoritet“ osim što je predložena da bude korištena na nekim važnim ekumenskim skupo-

5 Usp. komentar o nastanku i značenju Liturgije iz Lime: Max THURIAN, Liturgie eucharistique de Lima, u www.oikumene.org.

vima. Međutim, budući da predstavnici dosta Crkava, zbog teoloških stavova svojih zajednica, ne mogu aktivno sudjelovati u slavlju ove liturgije, nastalo je utemeljeno pitanje: da li ova liturgijska praksa služi izgradnji jedinstva, ili se njezinim održavanjem nanovo simbolizira i učvršćuje podjela?⁶ Naime, jedni već sada prihvaćaju mogućnost „zajedništva ambona i oltara“, i slave ga na liturgijski način barem prigodice, dok za druge u sadašnjem stanju podijeljenosti to nije moguće jer vjeruju da je jedinstvo Crkve teološka pretpostavka za svako slavlje euharistije koja jest sakrament jedinstva.⁷

Liturgija iz Lime, koja ima također i skraćene verzije, zamišljena je kao vrlo svečana. To je euharistijska liturgija koja je sastavljena od tri velika dijela. Prvi, liturgija ulaska okuplja narod Božji i pripravlja ga za slavlje (priznanje grijeha, odrješenje, litanije Gospodnje, Slava). Drugi, liturgija Riječi otvara se zbornom molitvom a potom slijedi navještaj Proroka (prvo čitanje), Apostola (poslanica) i Krista (evanđelje); zatim slijedi glas Crkve koji aktualizira Riječ Božju kroz homiliju; sabranost u šutnji i ispovijedanje vjere Crkve izgovaranjem Nicejsko-carigradskoga vjerovanja. I treće, euharistijska liturgija sadrži veliku euharistijsku molitvu, kojoj prethodi priprava darova. Poslije euharistijske molitve izgovara se molitva Gospodnja, te daje znak mira i prima pričest.

Zaključak

BEM je nedvojbeno jedan od najvažnijih događaja na području ekumenizma. Prije svega zbog sadržaja koji donosi ali ništa manje zbog načina na koji je priređen i broja Crkava i crkvenih zajednica koje su, preko svojih predstavnika, sudjelovale u njegovu stvaranju. Stupanj slaganja na sakramentalnom području za sve je iznenađujuće velik ali također i količina tolerancije, ustrajnosti i strpljenja među tvorcima ovoga teksta. S druge strane, već sam BEM je naznačio da postoje i razilaženja koja nisu nadvladana niti se u ovom času vidi

6 Usp. Peter NEUNER, *Teologia ecumenica. La ricerca dell'unità tra le Chiese cristiane*, Brescia, 2000., str. 172-173.

7 Usp. Heinrich FRIES-Karl RAHNER, *Unione delle Chiese possibilità reale*, Brescia, 1986., str. 156-175.

način njihova rješenja. To isto ustvrdile su brojne Crkve i crkvene zajednice u svojim službenim odgovorima kojih je do 1990. godine bilo čak oko 200.⁸ To se vidi također iz reakcije Tajništva za promicanje jedinstva kršćana, koja je u sadržajnom smislu jasno postavljena između „već“ i „još ne“ jedinstva, stvarnoga ali nepotpunoga, a koju je Povjerenstvo „Vjera i ustrojstvo“ ocijenilo vrlo pozitivnom.⁹

BEM i na području euharistije može biti viđen kao neka vrsta vrhunca ekumenizma konsenzusa i teološkoga slaganja ali pitanje njegovih posljedica na crkvenom području i dalje je jednako otvoreno. S druge strane, ekumenski dijalog o euharistiji i za katolički nauk o euharistiji otvorio je neka pitanja koja zahtijevaju ozbiljan studij.¹⁰ Npr. što je prisutno u euharistiji, odnosno je li potrebno vjeru u ontološko-statičku Kristovu prisutnost dopuniti pojačanom sviješću i o njegovoj soteriološko-dinamičkoj stvarnoj prisutnosti koja proizlazi iz anamneze u euharistijskom slavlju?

Zatim, na koji način se ostvaruje Kristova prisutnost po posveti darova? Odnosno, je li ono što se događa u euharistiji dovoljno izraženo samo ako zaređeni službenik izgovara riječi ustanove *in persona Christi*, ili euharistijski događaj treba shvatiti i u anamnetičkom i u epikletičkom smislu, kako bi više do izražaja došli i kristološko-institucionalni i pneumatološki smisao? Pitanje je također može li se odvajati Kristova sakramentalna prisutnost od žrtve? Ako se to opravdava potrebom veće dogmatske precizacije, pitanje je može li se to opravdati u biblijskom i liturgijskom smislu sakramenta. Naime, anamnetičko shvaćanje euharistije iznosi na vidjelo ne samo prisutnost Kristove osobe u njegovoj ontološkoj biti, nego također prisutnost njegova ukupnoga djela spasenja, sintetiziranoga u samo-

8 Usp. zbirku službenih stavova raznih Crkava i crkvenih zajednica: *Diskussionen über Taufe, Eucharistie und Amt 1982-1990*, Frankfurt a. M. – Paderborn, 1990.

9 Usp. John MUTISO-MBINDA, *Rapporti tra la Chiesa cattolica e il Consiglio ecumenico delle Chiese*, u: *Chiesa cattolica oggi nel dialogo. Aggiornamento: 1988-1995. Corso breve di ecumenismo*, 10, Roma, 1995., str. 178. Nakon što je primio tekst Tajništva za promicanje jedinstva kršćana, ravnatelj Povjerenstva „Vjera i ustrojstvo“ objavio je priopćenje za tisak (*Official Response of the Roman Catholic Church to the Lima Document*) u kojemu je o dobivenom katoličkom odgovoru izrazio veliko zadovoljstvo: „Odgovor daje jasnu potvrdu širokim dijelovima dokumenta i vidi u njima, ako ih prihvate također druge Crkve, sredstvo da se još više produbi postojeće jedinstvo, iako nepotpuno, među Crkvama i da se otvori put za dodatne napretke prema cilju punoga vidljivog jedinstva.“

10 Békés J. GERARD, *Eucaristia e Chiesa. Ricerca dell'unità nel dialogo ecumenico*, str. 101-105.

žrtvovanju koje je vječno prisutno u Kristu. Zatim, je li se dovoljno svjesno eklezijalnoga značenja euharistije, odnosno epikleze kojom se Duha zaziva na zajednicu iz čega proizlazi obveza aktivne odgovornosti za Crkvu, ali i solidarnosti sa svim ljudima u duhu općega Božjeg plana spasenja?

I ne kao posljednje, u euharistijskoj anamnezi je, zajedno s cijelim djelom spasenja, prisutna i eshatološka dimenzija. Kristova prisutnost i aktualizacija njegova spasenja jesu sakramentalni, ali oni su učinkovit znak onoga što naznačuju po čemu su proročki znak eshatološkog ostvarenja spasenja.

Dodatak

LITURGIJA IZ LIME

Prijevod „Limske liturgije“, koji slijedi, napravljen je s francuskoga jezika. Preuzeta je sa službene web-stranice Svjetskoga vijeća Crkava,¹¹ a skraćeniice, koje se koriste u hrvatskom prijevodu, imaju sljedeća značenja: P = Predsjedatelj liturgije; Z = Zajednica; S = služitelj.

LITUGIJA ULASKA

1 Uvodna pjesma (*Psalam, s antifonom i doksologijom; ili zbornom*)

2 POZDRAV

P. Milost Gospodina Isusa Krista,
ljubav Boga Oca,
i zajedništvo Duha Svetoga,
bile sa svima vama!

Z. I s duhom tvojim.

¹¹ Liturgija iz Lime nalazi se na internetskoj stranici Svjetskoga vijeća Crkava, kao i BEM, na engleskom, njemačkom, francuskom i španjolskom jeziku: www.oikumene.org.

3 ISPOVIJED

Z. Bože naš Oče, pun milosrđa,
ispovijedamo da smo u grijehu
i da se ne možemo od njega osloboditi sami.

Sagriješili smo protiv tebe
mišlju, riječju
i djelom,

po onome što smo učinili
i onome što nismo uradili.

Nismo te ljubili svim svojim srcem,
nismo ljubili svoga bližnjega kao sebe same.
Po ljubavi svoga Sina, Isusa Krista, smiluj nam se.

Oprosti nam, obnovi nas i vodi nas,
da nađemo radost vršeći tvoju volju
i hodeći tvojim putom,
na slavu tvoga svetog Imena.

Amen.

4 ODRJEŠENJE

P. Svemogući Bog, pun milosrđa,
darovao je svoga Sina koji je umro za nas,
i, po ljubavi prema njemu, oprostio sve naše grijehe.

Kao služitelj pozvan i zaređen u Crkvi,
i vlašću Isusa Krista,
izjavljujem da su oprošteni svi vaši grijesi,
u ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

Z. Amen.

5 LITANIJE GOSPODNJE

S. Da bismo mogli sačuvati jedinstvo Duha
po svezi mira i zajedno priznati
da nema nego jedno Tijelo i jedan Duh,
jedan Gospodin, samo jedna vjera, samo jedan krst,
molimo Gospodina.

Z. Kyrie eleison.

S. Da bismo uskoro stigli do vidljivoga jedinstva
Tijela Kristova u lomljenju kruha
i blagoslivljanju kaleža oko istoga stola,
molimo Gospodina.

Z. Kyrie eleison.

S. Da bismo, pomireni s Bogom po Kristu
mogli uzajamno priznati svoje službe
i ponovno se naći zajedno
u službi pomirenja,
molimo Gospodina.

Z. Kyrie eleison.

6 SLAVA (*naizmjenice između služitelja i zajednice, ili pjevano*)

Slava Bogu na visini,
- I na zemlji mir ljudima koje on ljubi.
Hvalimo te, blagoslivljamo te, klanjamo ti se,
- Slavimo te, zahvaljujemo ti, zbog beskrajne slave tvoje,
Gospodine Bože, Kralju nebeski, Bože Oče svemogući,
- Gospodine, Sine jedini, Isuse Kriste,
Gospodine Bože, Jaganjče Božji, Sine Očev;
- Koji oduzimaš grijehе svijeta, smiluj nam se,

Koji oduzimaš grijehе svijeta, primi našu molitvu,
- Koji sjediš s desne Oca smiluj nam se.
Jer ti si jedini svet,
- Ti si jedini Gospodin,
Ti si jedini svevišnji, Isus Krist, s Duhom Svetim,
- U slavi Boga Oca.
Amen.

LITURGIJA RIJEČI

7 ZBORNA MOLITVA

P. U miru molimo Gospodina:
Gospodine Bože, bogat milošću i milosrđem,
ti si Duhom Svetim pomazao svoga preljubljenoga Sina,
za vrijeme njegovoga krštenja u Jordanu,
i ti si ga posvetio za proroka, svećenika i kralja;
daj nam da se nanovo izlije Duh
da budemo vjerni pozivu svoga krštenja,
da s velikom željom tražimo
zajedništvo na Tijelu i Krvi Kristovoj
i da se stavimo u službu siromaha iz tvoga naroda
i svih koji trebaju našu bratsku ljubav,
u Isusu Kristu, tvome Sinu, našem Gospodinu,
koji živi u kraljuje s tobom, u jedinstvu Duha Svetoga,
jedinoga Boga, u vijeke vjekova.

Z. Amen.

8 PRVO ČITANJE (*Stari zavjet, Djela ili Otkrivenje, prvi čitač*)

9 PJESMA MEDITACIJE

10 POSLANICA (*drugi čitač*)

11 ALELUJA

12 EVANĐELJE (*đakon ili treći čitač*)

13 HOMILIJA

14 ŠUTNJA

15 VJEROVANJE (*Nicejsko-Carigradsko, izvorni tekst iz 381.*)

Vjerujemo u jednoga Boga, Oca svemogućega
svega vidljivoga i nevidljivoga
stvoritelja neba i zemlje,
I u jednoga Gospodina Isusa Krista,
jedinorođenoga Sina Božjega.
Rođenog od Oca prije svih vjekova.
Boga od Boga, svjetlo od svjetla,
pravoga Boga od pravoga Boga.
Rođena, ne stvorena,
istobitna s Ocem,
po kome je sve stvoreno.
Koji je radi nas ljudi i radi našega
spasenja sišao s nebesa.
I utjelovio se po Duhu Svetom
od Marije Djevice:
i postao čovjekom.
Raspjet također za nas:
pod Poncijem Pilatom mučen i pokopan.
I uskrsnuo treći dan, po Svetom Pismu.
I uzašao na nebo:
sjedi s desne Ocu.
I opet će doći u slavi
suditi žive i mrtve,
i njegovu kraljevstvu neće biti kraja.
I u Duha Svetoga,

Gospodina i životvorca;
koji izlazi od Oca.
Koji se s Ocem i Sinom skupa časti
i zajedno slavi;
koji je govorio po prorocima.
I u jednu svetu katoličku i apostolsku Crkvu.
Ispovijedam jedno krštenje za oprostjenje grijeha.
I iščekujem uskrsnuće mrtvih.
I život budućega vijeka.
Amen.

16 ZAGOVORNA MOLITVA

S. Molimo s vjerom Boga našeg Oca,
njegova Sina Isusa Krista
i Duha Svetoga.

Z. Kyrie eleison.

S. Za Crkvu Božju na cijeloj zemlji,
zazivamo Duha i različitost njegovih darova.

Z. Kyrie eleison.

S. Za odgovorne u narodima,
da osiguraju i brane pravdu i mir,
molimo mudrost Božju.

Z. Kyrie eleison.

S. Za one koji su žrtve potlačenosti i nasilja,
molimo snagu Osloboditelja.

Z. Kyrie eleison.

S. Da Crkve ponovno pronađu vidljivo jedinstvo
u jedinom krštenju koje ih pritjelovljuje Kristu,
molimo ljubav Kristovu.

Z. Kyrie eleison.

S. Da Crkve stignu do jedinstva
euharistije oko istoga Stola,
molimo snagu Kristovu.

Z. Kyrie eleison.

S. Da Crkve uzajamno priznaju
svoje služitelje u službi svome jedinom Gospodinu,
molimo mir Kristov.

Z. Kyrie eleison.

(Slobodne molitve zajednice.)

S. Povjeravamo ti, Gospodine,
sve za koje molimo,
s povjerenjem u tvoju dobrotu,
po Isusu Kristu, tvome Sinu, našem Gospodinu.

Z. Amen.

LITURGIJA EUHARISTIJE

17 PRIPRAVA

S. Blagoslovljen si, Bože svega svijeta,
ti koji nam daješ ovaj kruh,
plod zemlje i rada ljudi;
mi ti ga prikazujemo:

postat će kruh Života.

Z. Blagoslovljen Bog, sada i uvijek!

S. Blagoslovljen si, Bože svega svijeta,
ti koji nam daješ ovo vino,
plod loze i rada ljudi;
mi ti ga prikazujemo:
postat će vino vječnoga Kraljevstva.

Z. Blagoslovljen Bog, sada i uvijek!

S. Kako su klasovi negda razasuti u poljima
i kao grozdovi nekada razbacani po bregovima
sada ujedinjeni na ovom Stolu
u ovom kruhu i ovom vinu,
tako, Gospodine, neka cijela Crkva
bude konačno okupljena
s krajeva zemlje u tvome Kraljevstvu!

Z. Maranatha : dođi, Gospodine Isuse!

EUHARISTIJSKA MOLITVA

18 DIJALOG

P. Gospodin s vama.

Z. I s duhom tvojim.

P. Gore srca.

Z. Imamo kod Gospodina.

P. Hvalu dajmo Gospodinu Bogu našem.

Z. Dostojno je i pravedno.

19 PREDSELOVLJE

P. Zaista, dostojno je i pravedno iskazivati ti slavu,
da ti očitujemo svoju zahvalu,
uvijek i na svakome mjestu,
tebi presveti Oče, vječni i svemogući Bože.
Po svojoj živoj Riječi ti si stvorio sve stvari
i nazvao ih dobrima;
ti si stvorio ljudsko biće na svoju sliku
da bi sudjelovalo na tvom životu i odsijavalo tvoju slavu.
Kad su se ispunila vremena, ti si nam darovao Krista
kao put, istinu i život.
On je htio biti kršten i posvećen kao tvoj Sluga,
da bi siromasima navijestio radosnu vijest.
Na posljednjoj večeri koju je uzeo prije svoje muke,
on nam je prenio euharistiju,
zato da bismo slavili uspomenu
križa i uskrsnuća,
i da bismo primili njegovu prisutnost u hrani.
On daruje cijelom otkupljenom narodu kraljevsko svećenstvo
i bira, u svojoj ljubavi prema svojoj braći i svojim sestrama,
one koji sudjeluju na njegovoj službi
da hrane Crkvu tvojom Riječju
i da čine kako bi živjela od tvojih Sakramenata.
Stoga, Gospodine, s anđelima i svima svetima,
objavljujemo tvoju slavu pjevajući:

20 SVET

Z. Svet, Svet, Svet ...

21 EPIKLEZA I

P. Gospodine, Bože svega svijeta,
ti si svet i tvoja je slava neizmjerena.
Pošalji na našu euharistiju
Duha koji daje život:

on je govorio po Mojsiju i Prorocima,
svojom sjenom pokrio je Djevicu Mariju,
sišao je na Isusa na Jordanu
i na apostole na dan Pedesetnice.
Neka izlijevanje Duha žara
preoblikuje ovu gozbu djelovanjem milosti:
da ovaj kruh i ovo vino postanu za nas
Tijelo i Krvi Krista.

Z. Veni Creator Spiritus!

22 USTANOVA

P. Neka ovaj Duh Stvoritelj ostvari riječi
tvoga preljubljenoga Sina, koji
one noći kad je bio predan,
uze kruh, blagoslovi ga zahvaljujući,
razlomi i dade svojim učenicima govoreći:
Uzmite i jedite od njega svi,
ovo je moje tijelo
predano za vas.

Ovo ćete činiti meni na uspomenu.
Isto tako na kraju večere,
uze kalež, blagoslovi ga zahvaljujući
i dade ga svojim učenicima govoreći:
Uzmite i pijte iz njega svi,
ovaj kalež je Novi Savez u mojoj krvi,
prolivenoj za vas i za mnoge
na otpuštenje grijeha.
Ovo ćete činiti meni na spomen.
To je velika tajna vjere.

Z. Tvoju smrt, Gospodine Isuse, naviještamo,
tvoje uskrsnuće slavimo,
tvoj dolazak u slavi očekujemo.

23 ANAMNEZA

P. Evo zašto, Gospodine,
i danas slavimo
uspomenu svoga otkupljenja:
sjećamo se rođenja
i života tvoga Sina među nama,
njegova krštenja po Ivanu,
njegove posljednje večere s Apostolima,
njegove smrti i njegova silaska među mrtve,
naviještamo njegovo uskrsnuće
i njegovo uzašašće u slavi
gdje se ostvaruje njegova služba Velikoga Svećenika
zagovarajući u korist svih;
očekujemo njegov slavni povratak.
Sjedinjeni na njegovo jedino svećeništvo, prikazujemo ti ovaj spomen:
sjeti se žrtve svoga Sina
i daj svima blagoslove
njegova otkupiteljskog djela.

Z. Maranatha, Gospodin dolazi!

24 EPIKLEZA II

P. Pogledaj, Gospodine, ovu euharistiju
koju si ti sam darovao svojoj Crkvi,
primi je kao što primaš darivanje svoga Sina
koji nas je ponovno uspostavio u tvome Savezu.
Kad budemo nahranjeni njegovim Tijelom i njegovom Krvlju,
ispuni nas Duhom Svetim
da budemo samo jedno tijelo i samo jedan duh
u Kristu,
živi dar na hvalu tvoje slave.

Z. Veni Creator Spiritus !

25 SPOMEN

S. Sjeti se, Gospodine, svoje Crkve
jedne, svete, katoličke i apostolske,
otkupljene po krvi Kristovoj.
Očituj njezino jedinstvo, čuvaj njezinu vjeru
i sačuvaj je u miru.
Sjeti se, Gospodine, svih službenika svoje Crkve:
biskupa, prezbitera i đakona ...
i onih kojima si darovao posebne službe ...
sjeti se N. N. ...
Sjeti se također i naše braće i sestara
koji su umrli u miru Kristovu,
i svih pokojnika čiju vjeru samo ti poznaješ:
vodi ih prema slavlju radosti
pripravljenom za sve narode u tvojoj prisutnosti,
s blaženom Djevicom Marijom,
s patrijarsima i prorocima,
s apostolima i mučenicima ...
i svima svetima koji su živjeli u tvom prijateljstvu.
S njima pjevamo tvoju slavu
i očekujemo radost tvoga Kraljevstva
gdje ćemo te moći, sa svim stvorenjem,
konačno oslobođenim od grijeha i smrti,
slaviti po Kristu našem Gospodinu;

Z. Maranatha, Gospodin dolazi!

26 ZAVRŠETAK

P. Po njemu, s njim i u njemu,
tebi Bogu Ocu svemogućemu,
u jedinstvu Duha Svetoga,

svaka čast i slava,
u vijeke vjekova.

Z. Amen.

27 OČE NAŠ

S. Sjedinjeni u istom Duhu i istom Tijelu Kristovu,
po jednom krštenju,
možemo s povjerenjem govoriti
molitvu djece Božje:

Z. Oče naš, koji jesi na nebesima ...

28 MIR

S. Gospodine Isuse Kriste, ti si rekao svojim apostolima:
Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem;
ne gledaj na naše grijehе nego vjeru svoje Crkve;
da se ispuni tvoja volja,
daruj joj uvijek mir,
i vodi je prema savršenom jedinstvu svoga Kraljevstva
za vijeke vjekova.

Z. Amen.

P. Mir Gospodnji bio uvijek s vama.
Z. I s duhom tvojim.

S. Dajmo si znak pomirenja i mira.

29 LOMLJENJE

P. Kruh koji lomimo
zajedništvo je Tijela Kristova.

Kalež blagoslova, na kojemu zahvaljujemo,
zajedništvo je na Krvi Kristovoj.

30 JAGANJČE BOŽJI

Z. Jaganjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta,
Smiluj nam se.

Jaganjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta,
Smiluj nam se.

Jaganjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta,
Daruj nam mir.

31 PRICHEST

32 ZAHVALNA MOLITVA

P. Molimo u miru Gospodina:

Zahvaljujemo ti, Gospodine Bože naš,
što si nas sjedinio u Tijelu Kristovu po krštenju
i što si nas ispunio radošću po euharistiji;
vodi nas prema punom vidljivom jedinstvu svoje Crkve
i učini da pazimo na sve znakove pomirenja
koje si nam ti darovao;
osjetili smo predokus na slavlju tvoga Kraljevstva,
dopusti nam da jednoga dana svi zajedno sudjelujemo
u baštini svetih u svjetlosti,
po Isusu Kristu, tvome Sinu, našem Gospodinu,
koji s tobom živi i kraljuje,
u jedinstvu Duha Svetoga,
jedinoga Boga, za vijeke vjekova.

Z. Amen.

33 ZAVRŠNI HIMAN

34 MISIJSKI OTPUST

35 BLAGOSLOV

P. Neka vas blagoslovi svemogući Gospodin,
Otac i Sin i Duh Sveti,
sada i uvijek.

Z. Amen

ili :

P. Neka vas Gospodin blagoslovi i čuva!
Neka Gospodin nad vama zablista svojim licem
i udijeli vam milost!
Neka Gospodin svrne svoj pogled na vas
i daruje vam mir!
Neka vas blagoslovi svemogući Gospodin,
Otac i Sin i Duh Sveti,
sada i uvijek!

Zaključak

U predavanju je najprije predstavljen sadržaj o euharistiji koji donosi BEM (1982.). Potom slijedi odgovor Tajništva za promicanje jedinstva kršćana u ime Katoličke crkve (1987.), sastavljen na poziv Povjerenstva „Vjera i ustrojstvo“ da se sve Crkve i crkvene zajednice službeno izjasne o BEM-u. I na kraju, donesen je hrvatski prijevod teksta „Limske liturgije“ koja je prvi put slavljena 1982. godine, upravo u Limi u povodu objavljivanja BEM-a.

BEM je nedvojbeno jedan od najvažnijih događaja na području ekumenizma. S druge strane, već sam BEM je naznačio da postoje i razilaženja koja nisu nadvladana niti se u ovom času vidi način njihova rješenja. To isto ustvrdile su brojne Crkve i crkvene zajednice u

svojim službenim odgovorima kojih je do 1990. godine bilo čak oko 200. To se vidi također iz reakcije Tajništva za promicanje jedinstva kršćana, koja je u sadržajnom smislu jasno postavljena između „već“ i „još ne“ jedinstva, stvarnoga ali nepotpunoga.

BEM na području euharistijske teologije može biti viđen kao neka vrsta vrhunca ekumenizma konsenzusa i teološkoga slaganja ali pitanje njegovih posljedica i konkretne primjene na crkvenom području i dalje je jednako otvoreno. S druge strane, ekumenski dijalog o euharistiji, prije svega BEM, otvorio je neka pitanja koja zahtijevaju ozbiljan studij. Npr. odnos između ontološko-statičke Kristove prisutnosti i njegove soteriološko-dinamičke stvarne prisutnosti u euharistiji. Zatim, treba li euharistijski događaj shvatiti i u anamnetičkom i u epikletičkom smislu, kako bi više do izražaja došli i kristološko-institucionalni i pneumatološki smisao? Potom, pitanje odnosa Kristove sakramentalne prisutnost i njegova djela spasenja sintetiziranoga u samo-žrtvovanju koje je vječno prisutno u Kristu. K tomu, jačanje svijesti o eklezijalnom značenju euharistije jer se Duha zaziva i na Crkvu iz čega proizlazi obveza aktivne odgovornosti za Crkvu, ali i solidarnosti sa svim ljudima. I ne kao posljednje, Kristova prisutnost i aktualizacija njegova spasenja jesu sakramentalni, ali oni su učinkovit znak onoga što naznačuju po čemu su pro-ročki znak eshatološkog ostvarenja spasenja.

THE WORLD COUNCIL OF CHURCHES AND THE QUESTION OF EUCHARISTIC FOR THE UNITY OF THE CHRISTIANS

Summary

The article firstly displays the content regarding Eucharist according to BEM (Baptism, Eucharist, Ministry), (1982.). Follows an answer of the *Secretariat for the promotion of the unity of the Christians* given in the name of the Catholic Church (1987.) and composed on an invitation of the Council, "Faith and establishment", that all Churches and church communities officially express an opinion the BEM. The article closes with the Croatian translation of the text of "Liturgy of Lima" firstly celebrated in the 1982, in Lima in the occasion of the publishing of BEM.

BEM is undoubtedly one of the most important moments in the field of ecumenism. On the other side, BEM pointed that there are still divergences, without a solution. This was stated by numerous Churches and church communities in their official answer which up to 1990 were cca. 200. This can be seen from the reaction of the *Secretariat for the promotion of the unity of Christians*, which regarding the contents is clearly set between an "already" and "not yet" unity, real but incomplete.

BEM can be seen as a high point of the ecumenism of consensus and theological agreement in respect to the theology of the Eucharist. But the question of its consequences and specific applications in the Church is still opened. On the other side, the ecumenical dialogue on the Eucharist, above all BEM, opened certain questions that need a serious study: i.e. the relationship between the ontological-static presence of Christ and his salvific-dynamic real presence in the Eucharist. Further, should the Eucharist be understood in the anamnetic and in the epicletic sense, so that the Christological, institutional, and pneumatological dimensions might be shown? The question of the relation of Christ's sacramental presence and his act of salvation synthesised in self-sacrifice eternally present in Christ?

Further, strengthening the conscience of the ecclesial meaning of the Eucharist, because the Spirit is invoked on the Church, sets forth the obligation of an active responsibility for the Church, but also for the solidarity with all people. And not the least: the presence of Christ and the actualisation of his salvation are sacramental, but are the efficient sign of what they denote, which makes them a prophetic sign of the eschatological realisation of salvation.

Key words: Church, Eucharist, sacrament, dialogue.